

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЮНІ САДІВНИКИ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з позашкільної освіти «Юні садівники» спрямована на еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти та реалізується в гуртках, творчих об'єднаннях позашкільних навчальних закладів. Програма розрахована на учнів 3—5 класів загальноосвітніх шкіл.

Мета програми:

- ознайомити дітей з плодовими і ягідними культурами, агротехнікою їх вирощування, з елементарними поняттями сортової різноманітності основних плодово-ягідних культур, які вирощують у садах України.
- дати перші поняття про сад, розсадник, шкільку, ягідник та ознайомити з основними видами робіт в них у різні пори року.

Завдання:

- виробити перші практичні уміння і навички з вирощування плодових та ягідних культур і догляду за ними.
- виробити вміння вести спостереження за рослинами.
- навчити проводити найпростіші наукові дослідження.

Навчальна програма передбачає 2 роки навчання:

1 рік навчання — початковий рівень — 4 години на тиждень (144 години на рік);

2 рік навчання — початковий рівень — 6 годин на тиждень (216 годин на рік).

Залежно від змісту програми педагог може застосовувати різні методи занять (візуальні, аудіальні, кінестетичні і полімодальні) та форми організації занять (навчальні, лабораторні, дослідницькі).

З метою ефективного засвоєння теоретичного матеріалу програма передбачає практичні заняття, проведення дослідницької роботи. Робота в гуртку дасть змогу набути практичних умінь і навичок у галузі садівництва.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування, участь у конкурсах, конференціях, зльотах та зборах, виставках, змаганнях, захист навчального проекту або формування портфоліо.

Підсумком реалізації програми є захист вихованцями власних науково-дослідних робіт на науково-практичній конференції.

Початковий рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	4	—	4
2.	Осінні роботи в плодовому саду	2	8	10
3.	Осінні роботи на ділянці ягідника	2	8	10
4.	Плодові культури	6	6	12
5.	Ягідні культури, їх вирощування	6	6	12
6.	Дикоростучі ягідні культури	6	6	12
7.	Традиційні українські садивні культури	8	2	10
8.	Цілющі властивості ягідних культур	8	4	12
9.	Охорона саду від шкідників	4	4	8
10.	Дослідницька робота	2	8	10
11.	Весняні роботи в плодовому саду	2	8	10
12.	Весняні роботи на ділянці ягідника	2	8	10
13.	Літні роботи по догляду за садом та ягідником	2	8	10
14.	Участь у збиранні урожаю ягідних культур	2	6	8
15.	Підсумок	2	2	4
Разом:		58	86	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (4 год.)

Теоретична частина. Значення садівництва у житті людини, в народному господарстві нашої держави. Історія розвитку і стан садівництва в Україні.

Екскурсія в сад, ягідник, плодово-ягідний розсадник з метою ознайомлення з найпоширенішими плодовими і ягідними рослинами.

2. Осінні роботи в плодовому саду (10 год.)

Теоретична частина. Види, строки і техніка проведення осінніх робіт у плодовому саду. Вимоги до якості їх проведення.

Практична частина. Перекопування ґрунту і внесення добрив. Догляд за молодими деревами. Прибирання опалого листя.

Суспільно корисна праця в осінній період у саду.

3. Осінні роботи на ділянці ягідника (10 год.)

Теоретична частина. Види осінніх робіт на ділянці ягідника, строки їх проведення. Значення своєчасної підготовки ягідника до зими. *Практична частина.* Внесення добрив, перекопування ґрунту. Висаджування ягідних культур. Догляд за ягідними культурами після висаджування. Прибирання опалого листя. Суспільно корисна праця в осінній період.

4. Плодові культури (12 год.)

Теоретична частина. Розрізнення за зовнішніми ознаками дерев, кущів, квіток, плодів тих чи інших плодових або ягідних культур.

Поняття про зерняткові, кісточкові, ягідні, горіхоплідні, субтропічні групи плодових дерев.

Практична частина. Ознайомлення з зовнішніми ознаками різних видів плодових дерев.

Розпізнавання плодових рослин різних сортів за зовнішніми ознаками. Виготовлення саморобних наочних посібників: колекції насіння плодово-ягідних культур.

Екскурсія до саду з метою ознайомлення з зовнішніми ознаками різних видів плодових дерев.

5. Ягідні культури, їх вирощування (12 год.)

Теоретична частина. Господарське значення ягідних культур. Ознайомлення з основними видами ягідних культур. Агротехніка вирощування суниці садової, малини, шовковиці, смородини. Час і техніка садіння.

Вирощування аронії, обліпихи, кизилу.

Практична частина. Складання календарного агротехнічного плану по догляду за плодоносною плантацією садової суниці, малини, смородини, агрусу.

Догляд за ягідними культурами, розпушування ґрунту, підживлення, захист від бур'янів та шкідників.

6. Дикоростучі ягідні культури (12 год.)

Теоретична частина. Дикоростучі ягідники — ожина, суниця лісова, чорниця, журавлина, калина.

Лікарські властивості. Розповсюдження дикоростучих лікарських культур.

Практична частина. Збирання дикоростучих ягідних культур. Виготовлення саморобних наочних посібників.

Перенесення дикоростучих ягідних культур на навчально-дослідну земельну ділянку. Догляд за дикоростучими ягідними культурами.

Екскурсія до лісу з метою вивчення дикоростучих плодових ягідних рослин.

7. Традиційні українські садивні культури (10 год.)

Теоретична частина. Традиції українського садівництва. Традиційні страви з ягід. Калина — символ України. Легенди про калину. Символіка рослин у народних обрядах.

Легенди, повір'я, вірші, загадки, пісні про дерева та кущі.

Народна медицина та використання в ній ягідних культур.

8. Цілющі властивості ягідних культур (12 год.)

Теоретична частина. Значення ягідних культур у харчуванні людей. Високовітамінні ягідні культури — чорна смородина, малина, суниця лісові, обліпиха, калина звичайна тощо, їхні цілющі властивості. Виготовлення напоїв, соків, компотів з них.

Рослини радіопротекторної дії — суниця лісові, калина звичайна, обліпиха, чорниця, горобина чорноплідна, брусниця тощо та їх використання.

Практична частина. Екологічні ігри, свята, конкурси, вікторини.

Відеотека «Екологія ХХІ століття».

9. Охорона саду від шкідників (8 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з видами птахів, корисних для садівництва. Приваблювання та охорона птахів.

Типи годівниць. Виготовлення, розміщування годівниць. Підгодовля птахів. Види кормів.

Штучні гніздівлі для птахів.

Практична частина. Заготівля кормів для зимової підгодовлі птахів. Виготовлення годівниць, їх розвішування в саду. Участь в операції «Синичка».

Виготовлення штучних гнізд різних типів, їх розвішування в саду. Участь у проведенні свят «День зимуючих птахів», «День зустрічі птахів», конкурсах, вікторинах.

Виготовлення колекції кормів для підгодовлі птахів взимку.

10. Дослідницька робота (10 год.)

Теоретична частина. Основи дослідницької роботи. Ознайомлення з тематикою і методикою проведення дослідів.

Оформлення щоденників дослідницької роботи.

Вивчення агротехніки вирощування дослідних культур.

Ведення фенологічних спостережень при проведенні дослідів.

Практична частина. Закладання дослідів згідно з варіантами.

Ведення щоденників дослідницької роботи, фенологічних спостережень.

Догляд за дослідними культурами.

Підведення підсумків дослідницької роботи.

11. Весняні роботи в плодовому саду (10 год.)

Теоретична частина. Види весняних робіт у плодовому саду. Строки і особливості їх виконання. Механізми, що використовуються в саду. *Практична частина.* Догляд за штамбом. Садіння плодових дерев. Перекопування ґрунту та внесення добрив. Участь у трудовій акції «Плекаємо сад».

12. Весняні роботи на ділянці ягідника (10 год.)

Теоретична частина. Види весняних робіт по догляду за ягідником. Строки і техніка проведення.

Практична частина. Внесення добрив, перекопування, мульчування ґрунту. Суспільно корисна праця у весняний період на ділянці ягідника.

13. Літні роботи по догляду за садом та ягідником (10 год.)

Теоретична частина. Основні види робіт влітку в саду та ягіднику. Строки і техніка їх проведення.

Практична частина. Розпушування ґрунту, знищення бур'янів у пристовбурних кругах.

Розпушування ґрунту, підживлення ягідних культур.

Виготовлення саморобних наочних посібників.

14. Участь у збиранні врожаю ягідних культур (8 год.)

Теоретична частина. Строки і техніка збирання ягід. *Практична частина.* Збирання врожаю ягід та його облік. Виготовлення саморобних наочних посібників.

15. Підсумок (4 год.)

Підведення підсумків роботи, проведення змагань юних садівників.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні групи плодових рослин;
- біологічні особливості ягідних культур;
- розмноження та агротехніку ягідних культур;
- основні прийоми обробітку ґрунту;
- сезонні роботи в плодовому саду, ягіднику, розсаднику, шкільці;
- традиційні українські садовні культури.

Вихованці мають вміти:

- проводити найпростіші сезонні практичні роботи в плодовому саду, ягіднику, розсаднику, шкільці;
- проводити найпростіші наукові дослідження;
- проводити фенологічні спостереження фаз розвитку;
- дотримуватися правил безпеки життєдіяльності при роботі на навчально-дослідній земельній ділянці.

Початковий рівень, другий рік навчання

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Плодово-ягідний розсадник. Його призначення	4	6	10
2.	Осінні роботи в розсаднику	4	10	14
3.	Осінні роботи в плодовому саду	4	10	14
4.	Плодові культури, сорти	10	10	20
5.	Малопоширені культури саду	8	6	14
6.	Закладання саду	6	6	12
7.	Зимові роботи в саду і розсаднику	2	6	8
8.	Традиційні українські садивні культури	10	2	12
9.	Значення плодово-ягідних культур у харчуванні людини	6	4	10
10.	Захист плодових культур від шкідників та хвороб	12	4	16
11.	Цитрусові культури	6	6	12
12.	Дослідницька робота	4	14	18
13.	Весняні роботи в плодовому саду	4	10	14
14.	Весняні роботи в розсаднику	4	10	14
15.	Літні роботи по догляду за садом і розсадником	2	10	12
16.	Збір урожаю	2	10	12
17.	Підсумок	2	2	4
Разом:		90	126	216

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Плодово-ягідний розсадник. Його призначення (10 год.)

Теоретична частина. Плодово-ягідний розсадник. Призначення розсаднику та шкільки. Види робіт у розсаднику.

Практична частина. Викопування, сортування, прикопування сіянців. Екскурсія до плодово-ягідного розсадника.

2. Осінні роботи в розсаднику (14 год.)

Теоретична частина. Види та строки проведення осінніх робіт у розсаднику.
Практична частина. Заготівля насіння яблуни, груші. Підготовка ґрунту під посадку живців ягідних культур.

Участь у посадці і охороні зелених насаджень.

Викопування саджанців, перекопування ґрунту, внесення добрив.

Прибирання опалого листя.

Суспільно корисна праця в осінній період в розсаднику.

3. Осінні роботи в плодовому саду (14 год.)

Теоретична частина. Види, строки і техніка проведення осінніх робіт. Вимоги до якості проведення. Календар юного садівника.

Практична частина. Збір урожаю яблук осінніх та зимових сортів та його облік.

Догляд за посадженими деревами. Прибирання опалого листя. Суспільно корисна праця в осінній період в саду.

4. Плодові культури, сорти (10 год.)

Теоретична частина. Сорт. Визначення сорту за зовнішніми ознаками. Роботи вітчизняних селекціонерів по виведенню нових сортів плодових культур. Найпоширеніші сорти яблунь. Найпоширеніші сорти груш. Розпізнавання за зовнішніми ознаками сортів абрикос. Кращі сорти вишень, слив.

Екскурсія в плодовий сад з метою ознайомлення з зовнішніми ознаками різних видів плодових дерев.

Проведення ігор, вікторин.

5. Малопоширені культури саду (10 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з малопоширеними культурами саду — йошта, актинідія, лимонник китайський, айва японська, жимолость їстівна, кизил.

Агротехніка вирощування малопоширених культур.

Практична частина. Догляд за рослинами, перекопування ґрунту, внесення добрив, прополка тощо.

6. Закладання плодового саду (10 год.)

Теоретична частина. Вибір місця. Підготовка ділянки. Підбір сортів, порід. Підготовка садивного матеріалу. Техніка садіння плодових дерев. Догляд за насадженнями в саду.

Практична частина. Розбивка площі під посадку саду, копання ям.

Підготовка саджанців до садіння.

Садіння саджанців.

Догляд за посадженими саджанцями.

7. Зимові роботи в саду і розсаднику (6 год.)

Теоретична частина. Види зимових робіт у саду та розсаднику. Допомога зимуючим птахам.

Практична частина. Струшування снігу з гілок плодових дерев у саду. Збирання і знищення зимуючих гнізд комах-шкідників. Ущільнення снігу навколо дерев. Підгодівля зимуючих птахів.

8. Традиційні українські садивні культури (10 год.)

Теоретична частина. Плодові і декоративні дерева і кущі — споконвічна краса українського подвір'я, вулиці.

Традиційно шанобливе ставлення українського народу до дерев та кущів. Садивні культури в фольклорі, народних звичаях та обрядах. Використання плодів в українських традиційних стравах.

9. Значення плодово-ягідних культур у харчуванні людини (10 год.)

Теоретична частина. Здорове харчування і здоров'я. Фрукти в харчуванні.

Поняття про вітаміни, їх вміст у дарах саду.

Дикоростучі їстівні рослини України. Правила їх збору і заготівлі.

Екскурсія в природу з метою ознайомлення, вивчення дикоростучих плодових та ягідних рослин, збір їхніх дарів.

10. Захист плодових культур від шкідників та хвороб (10 год.)

Теоретична частина. Найбільш поширені шкідники саду. Захист плодових культур від шкідників та хвороб. Птахи нашого саду.

Практична частина. Збирання падалі як засіб боротьби з плоджеркою. Знімання зимових гнізд шкідників.

Ознайомлення зі шкідниками плодових культур за колекціями. Заготівля кормів для підгодовлі птахів взимку.

11. Цитрусові культури (8 год.)

Теоретична частина. Значення цитрусових культур у харчуванні людини. Вирощування цитрусових у кімнатних умовах. Різні способи розмноження цитрусових культур.

Вирощування кімнатного лимона. Формування крони. Догляд за ним. Інжир. Лавр благородний.

Практична частина. Догляд за лимоном. Формування крони, обрізування і прищипування пагонів, розмноження живцями.

12. Дослідницька робота (26 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з тематикою і методикою проведення дослідів. Вивчення агротехніки вирощування дослідницьких культур. Фенологічні спостереження.

Практична частина. Закладання дослідів згідно з варіантами. Ведення щоденників дослідницької роботи, фенологічних спостережень.

Догляд за дослідними культурами. Оформлення щоденників дослідницької роботи. Підведення підсумків дослідницької роботи. Підготовка експонатів та участь у виставці «Щедрість рідної землі».

13. Весняні роботи в плодовому саду (10 год.)

Теоретична частина. Види весняних робіт у плодовому саду. Строки їх виконання. Ознайомлення з матеріалами, машинами, знаряддями, що використовуються в саду.

Практична частина. Очистка та побілка штамбів.

Перекопування ґрунту, внесення добрив.

14. Весняні роботи в розсаднику (10 год.)

Теоретична частина. Види та строки проведення весняних робіт. Терміни «окуліровки», «щеплення».

Практична частина. Садіння дичок. Догляд за саджанцями (розпушування ґрунту, знищення бур'янів, підживлення). Суспільно корисна праця у весняний період.

15. Літні роботи по догляду за садом і розсадником (10 год.)

Теоретична частина. Види літніх робіт по догляду за садом і розсадником. Строки і техніка проведення.

Практична частина. Розпушування ґрунту, знищення бур'янів.

16. Збір урожаю (8 год.)

Теоретична частина. Строки і техніка збирання плодів у саду. *Практична частина.* Збір урожаю плодів літніх сортів. Облік урожаю.

17. Підсумок (4 год.)

Підведення підсумків роботи. Проведення змагань.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- найпоширеніші сорти плодових дерев;
- малопоширені культури саду, агротехніку їх вирощування;
- особливості закладання саду та догляду за ним у різні пори року;
- значення плодово-ягідних культур у харчуванні;
- найбільш поширених шкідників саду та методи боротьби з ними.

Вихованці мають вміти:

- закладати сад та доглядати за посадженими деревами;
- розрізняти комах-шкідників саду;
- визначати сорти плодових дерев за зовнішніми ознаками;

- проводити найпростіші сезонні практичні роботи в плодovому саду, ягіднику, розсаднику, шкілці;
- проводити найпростіші наукові дослідження;
- проводити фенологічні спостереження фаз розвитку;
- дотримуватися правил безпеки життєдіяльності при роботі на навчально-дослідній земельній ділянці.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Навчальні посібники:

Гербарії:

Дикорослі рослини
Культурні рослини України
Плодові культурні рослини

Колекції:

Плодові рослини України
Шкідники саду
Насіння та плоди

Муляжі:

Дика форма яблуні та культурні сорти яблуні

Інструменти:

Садово-городній інвентар: граблі, лопати, секатор, сапи, ніж окулірувальний

Таблиці:

Плодово-ягідні культури

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко М. В. та ін. Помологія. — К.: Урожай. Т-1. — 1992. — 352 с., Т-2. — 1995. — 220 с., Т-3. — 1997. — 278с., Т-4. — 2004. — 272 с.
2. Афанасенко Н. А. Опытты в школьном саду. — М.: Просвещение, 1992. — 143 с.
3. Бородский В.В., Волузнєв А.Г. Справочник садовода. — К.: Урожай, 1985.
4. Балобин В.В. Выращивание садженцев плодовых и ягодных культур. — К.: Урожай, 1982.
5. Вербицький В. В. Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи. — К.: Аверс, 2003. — 302 с.
6. Виробнича енциклопедія садівництва. — К.: Урожай, 1970.
7. Волкодав В. В. та ін. Державний Реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Державна служба з охорони прав на сорти рослин. Щорічне видання. — К., 2007. — 230 с.
8. Дудченко Л.Г., Кривенко В.В. Плодовые и ягодные растения. — К.: Наукова думка, 1987.
9. Журнали «Дім, сад, город», «Паросток».
10. Копань В. П. Атлас сортів плодово-ягідних культур вітчизняної селекції. — К.: АВС, 2001. — 280 с.
11. Мазур П. О. Книга юного виноградаря: посібник. — К.: УДЕНЦ, 1998. — 80 с.
12. Мазур П. О. Організаційно-методичні засади досягнення швидкоплідності юннатівського саду. — Ж.: Рідна школа, №8. — 2006.
13. Мазур П. О. Північне виноградарство. — К.: Інтер'юсервіс, 2002. — 120 с.
14. Мазур П. О. Плодово-ягідний розсадник. — К.: Водоспад, 2012. — 8 с.
15. Мазур П. О. Поради майстра виноградарям-початківцям. — К.: ДСГ, 2000. — 64 с.

16. *Мазур П. А. и др.* Абрикос, персик, слива. — Минск: Красико-Принт, 2007. — 64 с.
17. *Мазур П. А. и др.* Редкие культуры. — Минск: Красико-Принт, 2006. — 64 с.
18. *Мазур П. А.* Слива — перспективніе сорта. — Минск: Красико-Принт, 2007. — 64 с.
19. *Манорик Л.П., Мазур П. О. та ін.* Організація та зміст роботи на шкільній навчально-дослідній земельній ділянці. Науково методичний вісник «Еколого-натуралістична творчість». №1, 1999. — 126 с.
20. *Матвієвський О.С.* Колективні і присадибні сади. — К.: Урожай, 1980.
21. *Терлецький В.К.* Саду мого дивосвіт. — К.: Каменярь, 1990.
22. *Черненко Е. С.* Шкільний сад. — М.: Просвещение, 1993. — 189 с.
23. *Чиж О. Д., Кондратенко Т. Є. та ін.* Сорти для вашого саду. — К.: Просвіта, 1995. — 128 с.
24. *Шевчук І. В.* Довідник по захисту плодового саду від шкідників та хвороб. — К.: Наукова думка, 2001. — 320 с.
25. *Edward Zurawicz.* Pomologia. — Warszawa.: PWRL, 2003. — 271 s.